

Prednostne naloge programa za leto 2016

Prednostne naloge

Prijavitelji naj bi pripravili projekte v skladu s splošnimi in posebnimi cilji programa Evropa za državljane in se hkrati osredotočali na posebne prednostne naloge, ki jih je opredelila Evropska komisija po posvetovanju z interesnimi skupinami programa, zastopanimi v skupini za civilni dialog, in programskim odborom.

Doslej so se te prednostne naloge spreminjale vsako leto. Od leta 2016 naprej bodo večletne in bodo veljale do konca trenutnega programskega obdobja (2016–2020) ter tako udeležencem zagotovile več časa za načrtovanje in pripravo projektov. To ne posega v možnost Evropske komisije, da po posvetu z interesnimi skupinami, zastopanimi v skupini za civilni dialog, in programskim odborom po potrebi takoj pregleda, prilagodi in/ali spremeni seznam prednostnih nalog.

Prednostne naloge za obdobje 2016–2020 so zastavljene tako, da spodbujajo razprave o datumih, ki so evropskega pomena, in temah, ki trenutno močno odmevajo (za sklop evropskega zgodovinskega spomina) ali pa so zasidrane v družbeni, ekonomski in politični realnosti Evropske unije (za sklop demokratično delovanje in državljanska udeležba). Državljeni naj bi sodelovali v razmišljanjih in razpravah prek projektov, v katerih se upoštevajo splošne lastnosti programa (enak dostop, nadnacionalnost in lokalna razsežnost, medkulturni dialog in spodbujanje prostovoljnega dela), ali z dejavnim delovanjem v organizacijah, ki sodelujejo v programu Evropa za državljane.

Razlikovati je treba med:

- posebnimi prednostnimi nalogami za „evropski zgodovinski spomin“ (sklop 1);
- posebnimi prednostnimi nalogami za „demokratično delovanje in državljansko udeležbo“ (sklop 2).

1. Posebne prednostne naloge za evropski zgodovinski spomin (sklop 1)

1.1. Počastitve spomina na pomembne zgodovinske prelomnice v novejši evropski zgodovini

Eden od ciljev programa Evropa za državljane je ustvariti priložnosti za razpravo o evropski zgodovini, ki presega nacionalne vidike¹.

S sklopom 1 (evropski zgodovinski spomin) si program prizadeva spodbujati skupno kulturo zgodovinskega spomina in medsebojnega razumevanja med državljani iz različnih držav članic EU, predvsem s podpiranjem projektov, ki obravnavajo pomembne zgodovinske prelomnice v Evropi v 20. stoletju in njihov pomen/posledice za današnjo Evropo.

V obdobju 2016–2020 bodo za projekte upravičene naslednje spominske slovesnosti, odvisno od leta prijave:

¹ UREDBA SVETA (EU) št. 390/2014 z dne 14. aprila 2014 o ustanovitvi programa „Evropa za državljane“ za obdobje 2014–2020 (UL L 115, 17. 4. 2014, stran 3).

Leto prijave	Upravičene spominske slovesnosti
2016	1936 Začetek španske državljanske vojne 1956 Politična in družbena mobilizacija v srednji Evropi 1991 Začetek vojn v nekdanji Jugoslaviji 1951 Sprejetje Konvencije Združenih narodov o statusu beguncev v zvezi s položajem beguncev v Evropi po 2. svetovni vojni
2017	1917 Družbene in politične revolucije, padec imperijev in njihov vpliv na politično in zgodovinsko podobo Evrope 1957 Rimska pogodba in začetek Evropske gospodarske skupnosti
2018	1918 Konec 1. svetovne vojne – vzpon nacionalnih držav in spodleteli poskusi evropskega sodelovanja in mirnega soobstoja 1938/1939 Začetek 2. svetovne vojne 1948 Začetek hladne vojne 1948 Haaški kongres in združevanje Evrope 1968 Protestna gibanja in gibanja za državljanske pravice, invazija na Češkoslovaško, študentski protesti in antisemitska kampanja na Poljskem
2019	1979 Volitve v Evropski parlament – tudi 40 let od prvega neposredno izvoljenega Evropskega parlamenta leta 1979 1989 Demokratične revolucije v srednji in vzhodni Evropi ter padec berlinskega zidu 2004 15 let razširitve EU v srednjo in vzhodno Evropo
2020	1950 Deklaracija Roberta Schumana 1990 Ponovna združitev Nemčije 2000 Razglasitev Listine EU o temeljnih pravicah

1.2. Civilna družba in državljanska udeležba v totalitarnih režimih

V totalitarnih režimih so bili demokratični pojmi, kot so „civilna družba“, „družbeno gibanje“, „udejstvovanje“, „vključenost“, „ustava“, „svoboda“ in „demokracija“, povsem brezpredmetni. „Ljudska demokracija“ na primer ni bila niti „ljudska“ niti „demokratična“. Politični voditelji so bili izvoljeni z rezultati plebiscitov (več kot 80-odstotna večina) in brez prave opozicije.

Politične demonstracije, volilne kampanje, javna zborovanja in razprave so bile samo parodija demokratičnih obredov. Njihov namen je bil legitimizirati že obstoječo oblast, pri tem niso bili niti spontani niti pristni, temveč doseženi s prisilo. Uporabljali so jih za regulacijo in nadzor nad prebivalstvom, kot tudi za podporo diskrecijskim političnim usmeritvam. Članstvo v politični stranki, ki je ena od najpomembnejših dejavnosti demokratičnega udejstvovanja, prav tako ni doseglo svojega prvotnega namena (tj. sodelovanje v javnem življenju in vpliv nanj); običajno je zgolj potrjevalo zvestobo monolitni politični stranki in strinjanje z uradno resnico ter pomenilo način za pridobitev boljšega položaja ali ugodnosti. Informacije, ki so prišle v javnost, so bile monopolizirane in izkrivljene s strani državnih uradov brez kakršne koli neodvisne protiuteži.

Po drugi strani so bila pristna družbena gibanja iz vrst civilne družbe pogosto preganjana, ogrožana in zatirana, saj so z vidika totalitarne oblasti veljala za nezvesta, izdajalska ali družbeno nevarna. Morala so se skrivati, se upirati ali iskati kompromise. Vsa javno izražena odstopajoča stališča so veljala za „disidentstvo“. Svobode govora ni bilo. Politične odločitve so se sprejemale brez prave razprave ali razmisleka. Civilno družbo in demokratična gibanja je enostrankarski sistem, ki je bil značilen za totalitarne režime, nekako vsrkal vase in izkoriščal.

Prijavitelji bodo na podlagi izkušenj iz totalitarizma dobili vpogled v zlorabo demokratičnih obredov v totalitarnih režimih, zlasti s propagando in državnimi mediji. Osredotočili se bodo na razlike med navidezno in resnično demokracijo ter poudarili prednosti živahne, močne in neodvisne civilne družbe.

Cilj je prikazati, da so organizacije civilne družbe nepogrešljiva povezava med državljani in oblastjo ter da imajo zares pomembno vlogo v demokratičnih režimih, tako da dosežejo državljane in o njihovih pomislekih poročajo na politični ravni.

Prijavitelji naj v svojih projektih razmišljajo o pomenu sodobnih demokratičnih dosežkov, kot so pravna država, državljanske svoboščine in državljanske pravice, ter ob tem izpostavijo ranljivost državljanskih pravic (svoboda govora, volilna pravica ...) brez močnih protiuteži. Cilj je torej razpravljati o konkretnih načinih in mehanizmih, s katerimi lahko na ravni EU in na ravni držav ohranimo državljanske svoboščine in državljanske pravice ter zagotovimo civilni dialog.

1.3. Izobčenje in izguba državljanstva v totalitarnih režimih: kaj se iz tega lahko naučimo

Totalitarni režimi 20. stoletja so nekatere svoje državljane prikrajšali za njihove osnovne pravice tako, da so jih izključili iz družbe: med tovrstne primere spadajo Judje v nacističnem režimu in politični „prestopniki“ v komunističnih režimih. Ti državljani so zaradi svojega porekla, prepričanj ali mnenj postopoma izgubili pravico do izražanja mnenja, volitev, sodelovanja v javnih zadevah, dela, svobodnega življenja in gibanja ter dostopa do javnih dobrin.

Izobčenje je bil način, s katerim so totalitarni režimi nevtralizirali posameznike, ki so predstavljali grožnjo, in z ustrahovanjem okrepili svoj primež nad preostankom prebivalstva. Izobčenje, ki ga je upravičevala zavajajoča ideologija, podpirale pa lažna propaganda, nepravilna zakonodaja in represivne strukture, je tem režimom omogočalo prikrivanje množičnih pobojev in izginotja morebitnih nasprotnikov.

Zaradi njihovih usodnih posledic je treba pretekle procese izobčenja preučiti in o njih razpravljati, da bi se nekaj naučili iz zgodovine. Prijavitelji naj v svojih projektih obravnavajo naslednje teme in vprašanja: Kdaj lahko govorimo o tem, da je del prebivalstva izpostavljen izobčenju? Kako prepoznati „grešnega kozla“ in dekonstruirati diskurz, ki vodi v njegovo osamitev in izključenost? Kako se lahko spopadamo s političnim diskurzom, ki uporablja strah, predsodke in sovraštvo do določenih delov prebivalstva in kako lahko razvijemo protipropagando? Kako se boriti proti sovražnemu govoru, ki se širi po družbenih omrežjih in spletu? Katera so izobraževalna orodja in pravni instrumenti na ravni EU in držav članic za boj proti rasizmu in ksenofobiji (kot so antisemitizem, protiromska in protimuslimanska stališča itd.) ter tudi homofobiji in izobčevanju drugih manjšin?

1.4. Demokratičen prehod in pristop k Evropski uniji

Pristop k Evropski uniji je imel v številnih državah članicah, ki so v nedavni preteklosti izkusile prehod v demokratičen sistem, pomembno vlogo pri podpiranju in utrjevanju demokratizacije. Sistem „demokratičnega pogojevanja“ je na primer pred pristopom k Uniji spodbujal politične spremembe in strukturne reforme, okrepil upravno zmogljivost in izboljšal zaščito manjšin.

S projekti, ki jih financira program Evropa za državljane, naj bi preučili, kako je pristop k EU vplival na demokratične standarde in prakse prejšnjih diktatur ali avtoritarnih režimov. Prav tako naj bi obravnavali vlogo članstva v EU pri procesu demokratičnega prehoda. V središču projektov naj bi bili zgodovinski dogodki, prelomnice ali koraki, ki so zaznamovali ta počasen proces uvajanja sprememb, poudarjali pa naj bi, na kakšen način so prispevali k zmagi nad preteklostjo, doseganju končnega cilja „vrnitve v Evropo“ in gradnji prihodnosti. Projekti naj bi izpostavljali ključna gonila tega procesa in opozarjali na težave, s katerimi so se srečevali ali se še vedno srečujejo, zlasti po odpravi pogojevanja pred članstvom in po pristopu k EU. Ocenili naj bi širitev Unije v zadnjih desetletjih in njene rezultate v smislu demokratizacije in hkrati začeli razpravo o morebitnih nadaljnjih širitvah ali drugih načinih povezovanja z državami iz sosedstva EU.

2. Posebne prednostne naloge za „demokratično delovanje in državljansko udeležbo“ (sklop 2)

2.1. Razumevanje evroskepticizma in razpravljanje o njem

Evroskepticizem se je v državah članicah okrepil toliko, da lahko preoblikuje politični zemljevid in poseže v tradicionalne politične delitve. Sam pojem se nanaša na zelo različne oblike odnosa do evropskega ustroja, od preproste kritike trenutnega načina integracije (evrokriticizem) do odkrite sovražnosti do Evropske unije same (evrofobija).

Glede na njegov naraščajoč vpliv na politično delovanje držav članic in Evropskega parlamenta ter na njegovo široko občinstvo v določenih volilnih območjih moramo na evroskepticizem gledati kot na realnost, ki zahteva nadaljnje preučevanje, razpravo in razumevanje. S tem ko ponuja alternativo „vse bolj povezani Uniji“, tako izpodbija evropski ustroj, kakor je bil zasnovan in kakor se je vodil ter izvajal že od samega začetka. EU mora kot demokratičen javni prostor upoštevati to politično realnost brez predsodkov in dati državljanom EU, ki niso povsem prepričani o prednostih Unije ali so nezadovoljni z njenimi rezultati oziroma sedanjostjo, možnost, da izrazijo svoje mnenje.

Ob upoštevanju tega naj bi prijavitelji spodbujali in razvijali projekte, ki obravnavajo razumevanje evroskepticizma in spodbujajo razprave o njegovih posledicah za prihodnost Evropske unije. Sočasno naj bi pojasnili koristi politik EU, priznali težave, s katerimi so se srečali, in izzive, ki so pred njimi, ter izpostavili dosežke EU in „stroške ne-Evrope“.

V tovrstnih razpravah lahko govorimo o naslednjih temah in vprašanjih: Kako lahko opredelimo pojem evroskepticizem? Gre za nedaven politični pojav, ki ga je zaostрила finančna kriza, ali za starejšo težnjo? Zakaj se razvija? Kaj so glavne značilnosti evroskepticizma? Ali evroskepticizem izpodbija vsakršno evropsko povezovanje ali samo trenutne načine? Ali predstavlja trajen, naraščajoč in nepopravljiv razkol med državljani in EU? Kakšne so posledice evroskepticizma na razmere v zvezi z državljansko udeležbo in demokratičnim delovanjem na državni ravni in na ravni EU? So evroskeptiki homogena skupina ali poznamo več vrst evroskeptikov? Kako širijo svoje ideje? Kateri dejavniki

napovedujejo močno podporo/nasprotovanje evropskemu povezovanju (družbeni položaj, odnos do globalizacije, gospodarski interes, občutek skupne pripadnosti, vrednote, vpliv političnih kultur, navezanost na socialno varnost ...)? Lahko EU vpliva na te dejavnike? V kolikšnem obsegu bi bilo treba obravnavati glavne pomisleke evroskeptičnih državljanov EU in jih upoštevati v politikah EU? Kako bi takšno delovanje približalo EU njenim državljanom? Katere nevarnosti prinaša evroskepticizem za evropsko povezovanje in prihodnost? Kako dolgoročno izkoristiti kritiko Evropske unije kot koristno in pozitivno gonilno silo evropskega ustroja?

2.2. *Solidarnost v času krize*

Pojem solidarnost se običajno nanaša na medsebojno podporo znotraj skupine, ki ima skupne interese ali vrednote. Tesno je povezan z velikodušnostjo, vzajemnostjo in odgovornostjo.

Kaj pomeni solidarnost v politični skupnosti nacionalnih držav, kot je Evropska unija, zlasti v kriznih časih? Kakšne so pravne, politične, gospodarske in celo etične meje evropske solidarnosti?

Vprašanje solidarnosti *nasproti* odgovornosti se vse pogostejše zastavlja v okviru drugih področij politike, kot je migracija. Dolgoročno bi lahko vprašanje solidarnosti ogrozilo notranjo kohezijo EU, zato zahteva obsežno razpravo.

Prijavitelji naj bi v projektih izpostavili in ocenili obstoječe mehanizme solidarnosti v EU. Razmišljali naj bi o področjih politike, na katerih bi tovrstni skupni mehanizmi lahko bili koristni in bi jih bilo moč razviti. Obravnavali naj bi tudi druge možne načine evropske solidarnosti, kot so prostovoljno delo, donacije, skladi, organizacije civilne družbe, dobrodelne organizacije, množično financiranje itd.

Ti projekti naj bi državljanom ponudili priložnost, da bolje razumejo in razpravljajo o dodatni vrednosti posredovanja EU v časih krize, ko se ukrepi na nacionalni ravni zdijo nezadostni, in hkrati izpostavijo pomanjkljivosti/omejitve tovrstnih mehanizmov solidarnosti v smislu odgovornosti in finančnih stroškov. S podpiranjem medsebojnega razumevanja položaja in oblikovanjem forumov, v katerih je mogoče konstruktivno razpravljati o skupnih rešitvah, bodo prispevali k premagovanju nacionalnih dojemanj krize.

2.3. *Boj proti stigmatizaciji priseljencev in razvijanje protiargumentov, ki bi spodbujali medkulturni dialog in medsebojno razumevanje*

Ekstremistična ali populistična gibanja dandanes „druge“, „tujce“, „priseljence“ in „manjšine“ redno stigmatizirajo v aktualnem političnem diskurzu.

Ko se volilno telo spopada z visoko brezposelnostjo in socialno negotovostjo ter s strahom pred globalizacijo in terorizmom, se priseljencem pripisuje krivda za vse tegobe ali pa so predstavljeni kot morebitna grožnja ohranitvi nacionalnih življenjskih standardov, družbene kohezije in notranje varnosti. Do stigmatizacije pride s politično propagando, sovražnim govorom in prostovoljno zavajajočo retoriko, ki združujejo nepovezane pojme (kriza in migracija; terorizem in migracija), da bi povezali nacionalne skupnosti proti grešnim kozlom.

Tak političen diskurz zastruje ksenofobijo, nestrpnost in diskriminacijo ter ogroža kohezijo skupnosti EU. Povzroči lahko krčenje temeljnih pravic manjšin, postavljanje novih meja, oviranje povezovanja in medsebojnega razumevanja ter sprejemanje zakonodaje, ki je v nasprotju s ključnimi vrednotami, na katerih temelji Evropska unija. Sočasno lahko spodbuja

nadaljnje izključevanje najranljivejših ali najbolj zapostavljenih posameznikov v evropskih družbah (prikrajšani in ogroženi, ki pogosto vključujejo mlade in posameznike neevropskega porekla) in v nekaterih primerih celo sproži radikalna dejanja.

S programom Evropa za državljane se bodo ob upoštevanju tega financirali projekti, ki bodo spodbujali medkulturni dialog in medsebojno razumevanje, pri katerih bodo sodelovali državljani držav članic in morebiti tudi državljani tretjih držav, ki zakonito prebivajo v EU. Ti projekti naj bi z dekonstrukcijo preteklih in sedanjih procesov stigmatizacije pomagali pri premagovanju stereotipov o priseljencih. Spodbujali naj bi strpnost in spoštovanje skupnih vrednot ter s protipropagando državljanom EU ponudili bolj točno predstavo o državljanih tretjih držav. Ker je povezovanje dvostranski proces, naj bi bila pozornost namenjena tudi vprašanju, kako bi spodbudili državljansko udeležbo državljanov tretjih držav, ki zakonito prebivajo v EU.

2.4. Razprava o prihodnosti Evrope

Ker vsi državljani na sedanjo Evropsko unijo ne gledajo kot na sredstvo za spremembo na boljše, jih je treba povprašati, kakšno Evropo želijo. Evropa potrebuje dolgoročno vizijo in novo miselnost, ki bi bila pozitivna in usmerjena v prihodnost ter tako bolj zanimiva predvsem za mlajšo generacijo.

Ta razprava mora seveda temeljiti na tem, kar nas je naučila zgodovina, in na dejanskih dosežkih Evropske unije. Prav tako pa mora ponujati nova sporočila in razpravljati o morebitnih ukrepih Evropske unije, na notranji (okrepitev družbene, gospodarske in politične kohezije) in mednarodni ravni (ohranitev vodilne vloge v vse bolj globaliziranem svetu, ki se spopada z globalnimi vprašanji).

Komisija je v svojem sporočilu, v katerem je poročala o volitvah v Evropski parlament leta 2014 in se hkrati ozirala proti prihodnjim volitvam leta 2019, poudarila, „da je pomembno opredeliti načine za dodatno okrepitev evropske razsežnosti in demokratične legitimnosti postopka odločanja na ravni EU ter nadalje proučiti in obravnavati razloge za stalno nizko volilno udeležbo v nekaterih državah članicah. To kaže na potrebo po določitvi dodatnih načinov za spodbujanje udeležbe na prihodnjih volitvah, zlasti prek pravočasne podpore nacionalnim, regionalnim in lokalnim kampanjam za povečanje ozaveščenosti²“.

V tem smislu je nujno, da se državljani vključijo v posvetovanje in razpravo o konkretnih načinih, kako bi ustvarili bolj demokratično Unijo in jih ponovno vključili v evropski projekt. Poleg volilne udeležbe in ostalih načinov predstaviške demokracije se je treba osredotočiti predvsem na instrumente državljanske udeležbe (kot je evropska državljanska pobuda) in inovativne načine spletne udeležbe, kot so družbena omrežja ter informacijske in komunikacijske tehnologije.

Državljanke so vabljeni k sodelovanju v tej razpravi s projekti ali aktivnim delovanjem v organizacijah, ki sodelujejo v programu Evropa za državljane. Razprava ne sme biti namenjena samo tistim, ki že podpirajo idejo Evropske unije, temveč tudi državljanom, ki Evropsko unijo in njene dosežke zavračajo, jih postavljajo pod vprašaj ali pa jim je vseeno.